

SÖDERHAMNS STATION

Antikvarisk medverkan vid mur- och putsarbeten

Öster 3:3
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2018

Ulrika Olsson

Slutrapport
Lst. Dnr: 3658-2018
Tillstånd enligt Kulturmiljölagen

SÖDERHAMNS STATION

Antikvarisk medverkan vid mur- och putsarbeten

Öster 3:3
Söderhamns stad och kommun
Gävleborgs län
2018

Rapport 2019:05
Ulrika Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2019/2012

Omslagsbild: Söderhamns station från nordöst. 2018-11-22. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg.

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Antikvarisk slutbedömning.....	5
Lagskydd	5
Historik och beskrivning.....	5
Skadebild	6
Utförda arbeten	7
Avvikelser från beslut.....	8
Tekniska och administrativa uppgifter.....	10
Käll- och litteraturförteckning	10

Figur 1. Söderhamn, med inringad stationsbyggnad. Ortofoto, Lantmäteriet.

SAMMANFATTNING

Under april – augusti 2018 har mur- och putsarbeten utförts på Söderhamns station. Skadorna var till största del koncentrerade kring prydnadsgavlarna, och då framförallt till den östra. Det var efter den ovanligt snörika vintern 2018 som skadorna uppkom. Under mars månad skedde kraftiga väder- och temperaturomslag och putsskadorna uppkom framförallt på grund av frostsprängningar.

Beställare var Tekniska avdelningen vid Söderhamns kommun, genom Jens Wallén, Underhållsansvarig projektledare. Beslutet från Länsstyrelsen Gävleborg är daterat 2018-06-11, dnr 3658-2018. Byggnadsantikvarie Ulrika Olsson, Läns museet Gävleborg, anlätades till den antikvariska medverkan. Huvudentreprenör var HB-Bygg, Söderhamn, med utförande underentreprenör Söderhamns Fasadrenoveringar AB.

Under projektet besöktes fastigheten två gånger: 2018-04-20 och 2018-11-22.

ANTI-KVARISK SLUTBEDÖMNING

Arbetena är väl utförda och i enlighet med Länsstyrelsen Gävleborgs beslut. Dock är skadorna på den södra trappstegsgaveln ännu inte åtgärdade, trots att de låg med i skadebeskrivningen.

Läns museet Gävleborg godkänner de utförda arbetena ur antikvarisk aspekt.

LAGSKYDD

Söderhamns station är skyddad som byggnadsminne enligt Kulturmiljölagens tredje kapitel.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Söderhamns station är uppförd efter ritningar av Statens Järnvägars arkitekt, Adolf Wilhelm Edelsvärd. Stationen byggdes 1886 i samband med att järnvägen flyttades från stadens centrala delar till området söder om ån, med en dragning utmed Söderhamnsån. Det nya stationshuset gavs namnet Söderhamn station. Den gamla järnvägsstationen från 1861 låg i anslutning till Rådhusorget. Den tidigare järnvägen Söderhamn-Bergvik förlängdes nu till Kilafors, men det skulle dröja ända fram till 1927 innan Ostkustbanan byggdes och Söderhamn fick direkt järnvägsförbindelse med Gävle och de norrländska kuststäderna.

Söderhamns station uppfördes i två våningar med dekorativa trappstegsgavlar åt alla väderstreck. Fasaderna utgörs av rödbränt tegel, med karaktärsskapande putsade delar. Mittportalen med romanska kolonner vänder sig mot hamnen. I formspråket kan Edelsvärd ha inspirerats av samtida bildframställningar av det medeltida Faxehus vid Söderhamn. Edelsvärd var en arkitekt som gärna arbetade med olika historiserande stilar för stationshusen i städerna - på landsbygden byggdes av kostnadsskäl trähus med stilförebilder i schweizerstilen eller gotiken, vilket ansågs prydligt och funktionellt. Ostkustbanans framdragning genom Söderhamn 1926 medförde behov av ytterligare utbyggnad av bangårdarna. I Söderhamn tillkom ytterligare fyra spår och en bred mellanplattform samt en ny stamplattform byggdes. Stationens namn ändrades i

december 1926 till Söderhamn centralstation (då fanns även Söderhamns västra). En interiör modernisering av stationshuset genomfördes 1930–31.

Stationen återfick i maj 1966 namnet Söderhamn station. Exteriör renovering utfördes 1985, (*Rapport över restaureringsarbeten vid Söderhamns stationshus*, Karlsson 1985.) Arbetena omfattade puts, tegel, plåt, trä och måleri. Enligt protokollet målades samtliga ingående delar i ”respektive ursprungsfärg”. Kulördokumentation, utförd av Per Mattson 1984, finns bilagd rapporten.

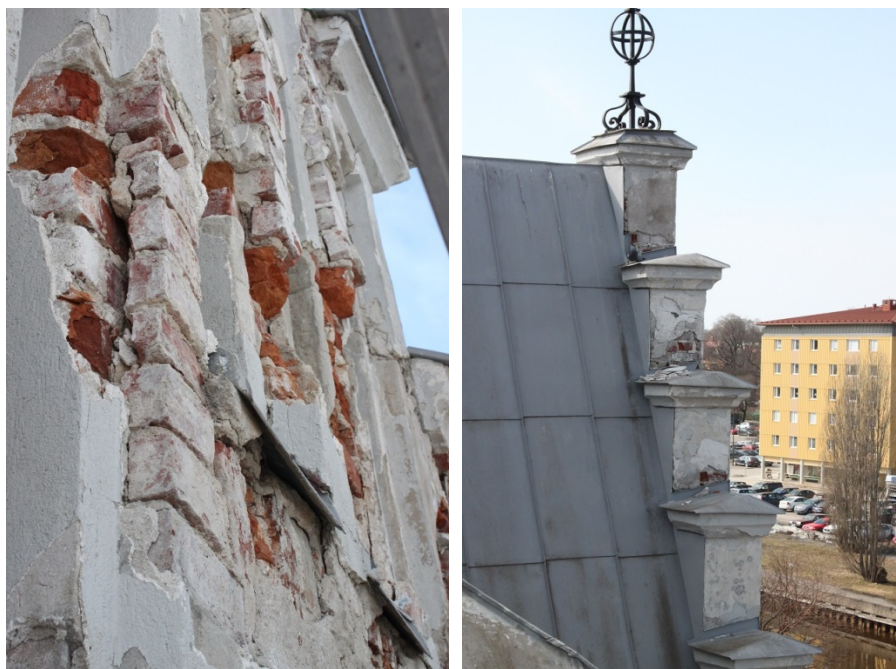
Godshanteringens upphörde 1994 och 1997 lades hela stationen ner då Ostkustbanans omläggning medförde att järnvägstrafiken genom centrala Söderhamn upphörde. Samtidigt invigdes den nya järnvägsstationen, Resecentrum, i området Blötängarna väster om centrum.

1999 sålde SJ stationshuset till Söderhamns kommun, och i samband med försäljningen byggnadsminnesförklarades det. Samma år skedde en upprustning som bland annat innefattade omläggning och målning av plåttak, utbyte och målning av fönster och uppförande av vindskydd mot perrong. (Länsmuseet Gävleborg slutredovisning *Söderhamns gamla järnvägsstation, Dokumentation samt antikvarisk kontroll vid upprustning*, Röing, 1999.)

Numer kallas byggnaden Söderhamns station. I aktuell rapport benämns byggnaden även som stationshuset.

SKADEBILD

Vintern 2018 var ovanligt snörik, med kraftiga väder- och temperaturomslag under mars månad. På stationshuset uppstod skador på de putsade ytorna på flera av trappstegsgavlarna. Det var inte bara putsen som frostsprängdes. På vissa ställen skadades även underliggande tegel. På fasadritningar märkte Söderhamns Fasadrenoveringar AB ut de ytor som skulle åtgärdas inom detta projekt. Samtliga trappstegsgavlar, utom den mot väster, berördes. Skadorna var mest omfattande på den östra gaveln.

Figur 2 och 3. Till vänster skador på den östra prydnadsgaveln. Till höger syns den nordöstra prydnadsgaveln. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2018-04-20.

Figur 4 och 5. Prydnadsgavel mot norr, respektive söder. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2018-04-20.

UTFÖRDA ARBETEN

De praktiska arbetena utfördes under sommarmånaderna 2018.

Högsommarvärmen kom redan under slutet av april, så de fuktskadade ytorna på trappstegsgavlarna hade getts rejäl tid att torka ur.

Skadade ytor rensades från frostsprängd puts och skadade tegelstenar. Skadade murade ytor lagades i med nytt rödbränt slätt stortegel från Haga Tegelbruk, Enköping. Ytorna putsades därefter med hydrauliskt kalkbruk 3,0 mm/1,0 mm, fabrikat Maxit. De putsade ytorna är avfärgade med Keim mineralfärg i kulör NCS S2002-Y, ljus grå. Kulören överensstämmer med omkringliggande ytor.

Figur 6 och 7. Prydnadsgavlarna mot norr efter avslutade arbeten. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2018-11-22.

Figur 8. Den östra prydnadsgaveln efter avslutade arbeten. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseum Gävleborg, 2018-11-22.

AVVIKELSER FRÅN BESLUT

Enligt länsmuseumets offert, 2018-05-17, skulle museet besöka Söderhamns stationshus vid tre tillfällen. Dock kallades aldrig antikvarisk medverkan till arbetsplatsen under pågående arbeten, varför några foton från de praktiska momenten inte finns, inte heller skedde någon kommunikation under den tiden.

Putsfirman märkte ut de skadade delarna som skulle åtgärdas på fasadritningar. Skador fanns på alla trappstegsgavlar, utom på den västra gaveln. Vid slutbesiktningen uppdagades att skadorna på den södra sidan, sidan mot perrongen, inte är åtgärdade. Förklaringen till detta, given till Jens Wallén, projektledare från Tekniska avdelningen på Söderhamns kommun, var att putsfirman hamnat i tidsnöd och därför lämnat den södra sidan. Enligt uppgift från Wallén ska detta arbete utföras så snart väder och temperatur tillåter under våren 2019.

Figur 9. Den södra prydnadsgaveln vid slutbesiktningen. Inga åtgärder är ännu utförda här. Skadorna ska åtgärdas så snart väder och temperatur tillåter under våren 2019. Foto: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2018-11-22.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 3658-2018

Beslutsdatum: 2018-11-08

Länsmuseet Gävleborgs dnr: 616/310

Antikvarisk medverkande: Ulrika Olsson, Länsmuseet Gävleborg

Fastighet: Söderhamns stationshus, Öster 3:3

Stad: Söderhamn

Kommun: Söderhamn

Lagskydd: Kulturmiljölagen, kapitel 3

Uppdragsgivare: Söderhamns kommun, Jens Wallén

Huvudentreprenör: HB-Bygg AB, Söderhamn, Jonas Hemlin

Underentreprenör, mur och puts: Söderhamns Fasadrenoveringar AB

Materialleverantörer: Haga Tegelbruk
Maxit
Keim

Besiktningsdatum: 2018-04-20
2018-11-22

Dokumentationshandlingar förvaras i läns museets arkiv

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Gagge, Ann Christin. 1998. *Byggda minnen: byggnadsminnen i Gävleborgs län*. Länsstyrelsen Gävleborg.

Karlsson, Jan. 1985. *Rapport över restaureringsarbeten vid Söderhamns stationshus*. Rapport - Länsmuseet Gävleborg

Röing, Elsa, 1999. *Söderhamns gamla järnvägsstation, Dokumentation samt antikvarisk kontroll vid upprustning*. Rapport – Länsmuseet Gävleborg

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE · TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE